

ภาพพระปรางค์ประธานวัดราชบูรณะ

ที่มา: น.ณ ปวงน้ำ. สมุดภาพประวัติศาสตร์ศิลปะสยามประเทศ ศิลปะสมัยอยุธยา. กรุงเทพฯ เมืองโบราณ หน้า 126.

บทความปริทัศน์

ปริทัศน์การศึกษาว่าด้วย “วัดราชบูรณะอยุธยา”

สุนนท์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา

สาขาวิชาการจัดการมรดกทางสถาปัตยกรรมกับการท่องเที่ยว
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

สุพจน์ จิตสุทธิญาณ

สาขาวิชาการจัดการมรดกทางสถาปัตยกรรมกับการท่องเที่ยว
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

กวิวัลย์ ตั้งขุนทรัพย์ศิริ

สาขาวิชาการจัดการมรดกทางสถาปัตยกรรมกับการท่องเที่ยว
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

กุลพัชร เสนีวงศ์ อยุธยา

หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ธนิศ ทุมื่นคำวัง

หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทคัดย่อ

บทความ “ปริทัศน์การศึกษาว่าด้วย: วัดราชบูรณะอยุธยา” เป็นการศึกษาทบทวนสารสนเทศต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัดราชบูรณะอยุธยา เพื่อประมวลเป็นสถานภาพการศึกษาของวัดราชบูรณะอยุธยา และเป็นข้อมูลสำหรับการศึกษาเชิงลึกในชุดโครงการวิจัยต่อไปนั้น พบว่ามีการศึกษาในเนื้อหาที่วัดด้วยสถาปัตยกรรมอยู่ไม่มากนัก และส่วนใหญ่มุ่งเป้าในการอธิบาย “พระมหาธาตุประธาน” หรือที่เรียกกันตามลักษณะทางสถาปัตยกรรมว่า “พระปรางค์ประธาน” ของวัด โดยเฉพาะในเนื้อหาว่าด้วยกฎ การประดับตกแต่ง และเครื่องทองที่ค้นพบ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีผู้คนให้ความสนใจ แต่ทว่าเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมต่างๆ ภายในวัดมีปรากฏอย่างไม่เป็นรูปธรรม ซึ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้มรดกทางสถาปัตยกรรม และการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมวัดราชบูรณะอยุธยา มีความจำเป็นต้องศึกษาเพื่อสร้างคำอธิบายต่อสถาปัตยกรรมต่างๆ ภายในวัดราชบูรณะอยุธยา เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการจัดทำแบบสถาปัตยกรรมที่สันนิษฐานถึงรูปแบบที่ใกล้เคียงกับอดีตมากที่สุดเท่าที่ข้อมูลหลักฐานจะอำนวย ซึ่งจะช่วยส่งเสริมการศึกษาเรียนรู้ และการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: วัดราชบูรณะอยุธยา | อุทยานประวัติศาสตร์อยุธยา

* เป็นส่วนหนึ่งของแผนงานวิจัย “การศึกษามรดกทางสถาปัตยกรรมเพื่อพัฒนาระบบการสื่อความหมายมรดกทางสถาปัตยกรรม กรณีศึกษาวัดราชบูรณะ อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา” โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุนนท์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา และคณะ. สนับสนุนทุนวิจัยโดยหลักสูตรการจัดการมรดกทางสถาปัตยกรรมกับการท่องเที่ยว คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Review Article

Reviewing Wat Rajburana Ayutthaya

Sunon Palakawong Na Ayudhya

Architectural Heritage Management Program
Faculty of Architecture, Silpakorn University

Supot Jitsuthiyan

Architectural Heritage Management Program
Faculty of Architecture, Silpakorn University

Tippawan Tangpoonsupsi

Architectural Heritage Management Program
Faculty of Architecture, Silpakorn University

Kullaphut Senevong Na ayudhaya

Master of Arts in Vernacular Architecture Program
Faculty of Architecture, Silpakorn University

Thanick Muenkhamwang

Master of Arts in Vernacular Architecture Program
Faculty of Architecture, Silpakorn University

Abstract

The study is aimed to review related documents and materials about Wat Rajburana Ayutthaya so as to find out its conditions and prepare the review as the data base. It was found that most of the information is not mainly about architectural details. In other words, the focal aspect is about Phra Maha That, or the main Prang, only. However, the valuables inside and the ornament are interesting facts. In order to promote the perception and appreciation of architectural heritage and cultural tourism, it is necessary to prepare explanation and description for the site, as the basic data, especially on architectural aspects, which will not only trace back to the prosperous past, but also lead to better and efficient understanding at present and in the future.

Key Word: Wat Rajburana Ayutthaya | Historic City of Ayutthaya

1. กล่าวนำ

บทความ “ปริทัศน์การศึกษาว่าด้วย: วัดราชบูรณะอยุธยา” มุ่งสำรวจตรวจสอบพรมแดนความรู้ของวัดราชบูรณะด้วยการทบทวนสารสนเทศเพื่อสรุปสถานภาพการศึกษาที่ผ่านมาเพื่อเป็นรากฐานที่สำคัญของการศึกษาเชิงลึก ตลอดจนการสันนิษฐานรูปแบบมรดกทางสถาปัตยกรรม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาระบบการสื่อความหมายมรดกทางสถาปัตยกรรมวัดราชบูรณะอยุธยาเพื่อการสร้างความรู้ความเข้าใจต่อผู้ที่สนใจและนักท่องเที่ยวการท่องเที่ยวต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของบทความ

เพื่อสำรวจ และศึกษาสารสนเทศประเภทต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับวัดราชบูรณะอยุธยาในลักษณะการศึกษาเชิงวิพากษ์ เพื่อประมวลไปเป็นสถานภาพการศึกษาของวัดราชบูรณะอยุธยา และเป็นข้อมูลสำหรับการศึกษาเชิงลึกในชุดโครงการวิจัยต่อไป

3. สถานภาพข้อเสนอทางวิชาการว่าด้วยความหมายของ “ราชบูรณะ”

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นแล้วว่า การ “สร้างคำอธิบาย” การเกิดขึ้นของพระมหาธาตุเจดีย์ทรงดอกจอกชื่อของวัดว่า “วัดราชบูรณ” ที่ถูกอ้างถึงใน “พระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐ” ความว่า “...ในศักราชนั้น สถาปนา วัดราชบูรณ” (Phra raj pongsaowadan krung kao chabub Luang Prasert, 1999: 214) ชื่อดังกล่าวจึงเป็นชื่อที่ถูกตั้งตั้งแต่เมื่อแรกสถาปนาวัด ทั้งนี้คำว่า “ราช” เป็นคำนาม หมายถึง “พระเจ้าแผ่นดิน” (Phak-a-thikham 198: 32) ส่วนคำว่า “บูรณ” เป็นคำที่มีรากศัพท์มาจากภาษาสันสกฤต แปลว่า “อุทิศ” ซึ่งมีนัยยะของการสถาปนา (Fine Art Department, 2008) และมีความหมายที่สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์การสถาปนาวัดที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์การสู้รบกันระหว่างเจ้าอ้ายพระยาและเจ้ายี่พระยาเพื่อแย่งราชสมบัติกรุงศรีอยุธยา

แม้ว่าเอกสารในสมัยอยุธยาตอนปลาย คือ เอกสารจากหอหลวงในสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศได้กล่าวถึงว่าวัดราชบูรณะมีความสำคัญเป็นหนึ่งใน 5 ของพระมหาธาตุที่เป็นหลักกรุงศรีอยุธยา ดังข้อความว่า “พระมหาธาตุที่เป็นหลักกรุงศรีอยุธยา 5 องค์ คือ [1] พระมหาธาตุวัดพระราม 1, [2] พระมหาธาตุวัดมหาธาตุ 1, [3] พระมหาธาตุวัดราชบูรณ 1, [4] พระมหาธาตุวัดสมรโกฏ 1, [5] พระมหาธาตุวัดพุทไธสวรีย 1” (Pongsripian, 2008: 105) ข้อมูลดังกล่าวมานี้สะท้อนให้เห็นว่าชื่อของวัดราชบูรณะได้ถูกเรียกมาอย่างยาวนานจากสมัยอยุธยาตอนต้นจนกร่อนกลายจากชื่อว่า “บูรณ” กลายเป็น “บูรณ” ซึ่งอาจลักษณะคงได้จดจารึกตามการถอดจากเสียงที่พูด และเป็นที่มาของกลายเป็นชื่อว่า “วัดราชบูรณะ” ไปในที่สุด ทว่าเมื่อแปลคำดังกล่าวกลับกลายเป็นว่าความหมายของชื่อได้มีความหมายว่า “วัดที่พระราชาทรงบูรณะ” ไปแทน

ทั้งนี้ใน “โบราณสถานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เล่ม 1” (Fine Art Department, 2008: 361-371) ที่เรียบเรียงโดยสำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร ซึ่งเนื้อหาส่วนของวัดราชบูรณะเรียบเรียงโดยปฏิพัทธ์ พุ่มพวงษ์แพทย์ ให้ข้อเสนอใหม่ในประเด็นเรื่องของ “ชื่อ และความหมายดั้งเดิม” ของวัดราชบูรณะโดยใช้เอกสารทางประวัติศาสตร์ ที่มาจากชื่อว่า “ราชบูรณ” ซึ่งหมายถึง “การอุทิศของพระราชา” (Fine Art Department, 2008: 361-371)

4. สถานภาพข้อเสนอทางวิชาการว่าด้วยมูลเหตุในการสถาปนา และประวัติศาสตร์วัดราชบูรณะ

ประวัติศาสตร์การสถาปนาวัดราชบูรณะนั้นสัมพันธ์กับการที่สมเด็จพระนครอินทราธิราช ได้เสด็จขึ้นเสวยราชสมบัติในราชธานีพระนครศรีอยุธยา ในการนั้นพระองค์ได้โปรดเกล้าฯ ให้พระราชโอรสทั้ง 3 พระองค์ อันได้แก่ เจ้าอ้ายพระยา เจ้ายี่พระยา และเจ้าสามพระยา แยกย้ายกันปกครองหัวเมืองต่างๆ กล่าวคือ ทรงโปรดให้ “เจ้าอ้ายพระยา” พระราชโอรสองค์โตปกครองเมืองสุพรรณบุรี “เจ้ายี่พระยา” พระราชโอรสองค์รองไปปกครองเมืองแพรกศรีราชา และ “เจ้าสามพระยา” พระราชโอรสองค์เล็ก ปกครองเมืองชัยนาท (พิษณุโลก) ดังความที่กล่าวใน “พระราชพงศาวดารกรุงสยาม จากต้นฉบับของบริติชมิวเซียม กรุงลอนดอน” ความว่า “ศักราช 765 ปีมะแม เบญจศก (พ.ศ. 1946) มีข่าวมาว่าพระมหาธรรมราชาธิราช เจ้าเมืองพิษณุโลกเสด็จสวรรคตแลเมืองเหนือทั้งปวงเป็นจลาจล จึงเสด็จขึ้นไปถึงเมืองพระบาง พญาบาลเมือง พญารามออกมาถวายบังคมพระเจ้ายู่หัวเสด็จกลับพระนครแล้ว จึงให้สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าอ้ายพญาหินเมืองสุพรรณบุรี เจ้าหิญาเมืองแพรกศรีราชา เจ้าสามพญาหินเมืองไชยนาท...” (Phra raj pongsaowadan krung Siam jak tonchabub khong British Museum Krung London: 14)

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การที่สมเด็จพระนครอินทราธิราชโปรดให้พระโอรสไปปกครองเมืองต่างๆ นั้นเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างมาก โดยโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าอ้ายพระยาไปครองเมืองสุพรรณบุรี ซึ่งเป็นเมืองที่สำคัญและเป็นเมืองเดิมที่พระองค์เคยปกครอง เนื่องจากสมเด็จพระนครอินทราธิราชเป็นพระราชโอรสของเจ้าเมืองสุพรรณบุรีและเป็นพระราชนัดดาในสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1 ซึ่งขึ้นครองราชย์ยังกรุงศรีอยุธยาได้เนื่องจากการร่วมมือกับเจ้าพระยามหาเสนาบดีเข้ายึดกรุงศรีอยุธยา ดังนั้นเมืองสุพรรณบุรีจึงมีความสำคัญอย่างมากจึงโปรดให้พระราชโอรสองค์โตขึ้นปกครอง และโปรดเกล้าฯ ให้เจ้ายี่พระยาให้ไปครองเมืองสรรค์นั้น เป็นไปเพื่อการให้ขึ้นไปกำกับหัวเมืองฝ่ายเหนือ ซึ่งเป็นไปตามนโยบายในช่วง 100 ปีแรกของอยุธยา (Kasetsiri, 2001: 24) ในการผนวกรวมหัวเมืองฝ่ายเหนือเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักร สำหรับประเด็นนี้สมเด็จพระบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงตีความในพระราชพงศาวดารว่า เจ้าสามพระยานั้นควรจะทำราชการอยู่กับเจ้ายี่พระยาและทำหน้าที่เป็นผู้ปกครองเมืองชัยนาท ซึ่งเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างกรุงศรีอยุธยากับหัวเมืองฝ่ายเหนือ ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึงสถานการณ์ทางการศึกกับทางหัวเมืองฝ่ายเหนือจะพบว่ามีการสู้รบเป็นระยะและจำเป็นต้องมีการควบคุมบังคับบัญชาในระดับใกล้ชิด และหากพิชิตเมืองพิษณุโลกได้แล้วก็มีความเป็นไปได้ที่จะให้เจ้ายี่พระยาที่รักษาเมืองสรรค์อยู่หรือเจ้าสามพระยาขึ้นไปปกครองเมืองพิษณุโลก

เมื่อสมเด็จพระเจ้าสามพระยาขึ้นครองราชย์สมบัติได้ใช้การขยายขอบเขตพระราชอำนาจด้วยการทำสงครามและการสร้างความสัมพันธ์ทางเครือญาติ (Kasetsiri, 2001: 29-31) ด้วยการที่สมเด็จพระเจ้าสามพระยามิมีเหลือซึ่งเป็นพระราชธิดาของพระมหาธรรมราชาที่ 3 แห่งราชวงศ์สุโขทัย ซึ่งพระนางทรงเป็นพระมารดาของพระราเมศวร ที่ต่อมาเฉลิมพระนามขึ้นเป็นสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ซึ่งทวีบทบาทในการหลอมรวมอาณาจักรสุโขทัยเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรอยุธยาในเวลาต่อมาด้วยนั่นเอง

จนกระทั่งในปี พ.ศ. 1967 สมเด็จพระนครอินทราธิราชเสด็จสวรรคตโดยยังไม่ได้สถาปนาพระมหาอุปราชผู้จะเป็นรัชทายาทขึ้นครองราชสมบัติกรุงศรีอยุธยาสืบต่อไป ในการนั้น เจ้าอ้ายพระยาและเจ้ายี่พระยาจึงยกกองทัพจากเมืองสุพรรณบุรีและเมืองแพรกศรีราชา มุ่งหน้าเข้าสู่กรุงศรีอยุธยาเพื่อทำสงครามในการช่วงชิงราชสมบัติต่อจากพระราชบิดา อันเป็นมูลเหตุของการสถาปนา “วัดราชบูรณะ” ดังปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์ต่างๆ เช่น

“พระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐ” ได้กล่าวถึงวัดราชบูรณะ ความว่า “ศักราช 786 มะโรงศก (พ.ศ. 1967) สมเด็จพระอินทราชาเจ้าทรงพระประชวรณฤพาน ครั้นนั้น เจ้าอ้ายพญา (เจ้าอ้ายพระยา) แลเจ้าญีพญา (เจ้ายี่พระยา) พระราชกุมารท่านชนช้างด้วยกัน ณ สะพานป่าถ่าน ถึงพิราลัยทั้ง 2 พระองค์ที่นั่น จึงพระราชกุมารเจ้าสามพญา ได้เสวยราชสมบัติพระนครอยุธยา ทรงพระนามสมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้า แลท่านจึงให้ก่อพระเจดีย์สองพระองค์สมที่เจ้าพญาอ้ายแลเจ้าพญาญีชนช้างด้วยกันถึงอนิจภาพ ตำบลปาดานั้น ในศักราชนั้นท่านสถาปนา วัดราชบูรณ” (Phra raj pongsaowadan krung kao chabub Luang Prasert, 1999: 213-214)

สำหรับพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ได้กล่าวถึงการสร้างวัดราชบูรณะ ความว่า “...สมเด็จพระอินทราชาเสด็จสวรรคต อยู่ในราชสมบัติ 15 ปี เจ้าอ้ายพญาเจ้ายี่พญา ยกเข้ามาชิงกันจะเอาราชสมบัติ เจ้าอ้ายพญามาตั้งตำบลป่ามะพร้าวที่วัดพลับพลายชัย เจ้ายี่พญามาตั้ง ณ วัดไชยมิจะเข้าทางตลาดเจ้าพรหม ช้างต้นมาปะทะกันเข้าที่เชิงสะพานป่าถ่าน ทั้งสองพระองค์ก็ทรงพระแสงของ้าว ต้องพระศอกขาดพร้อมกันทั้ง สองพระองค์

...มุขมนตรีออกไปเฝ้าเจ้าสามพญา ทูลการซึ่งพระเชษฐาธิราชขาดคอช้างทั้งสองพระองค์ แล้วเชิญเสด็จเข้ามาในพระนคร เสวยราชสมบัติ ทรงพระนามสมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้า ท่านจึงให้ขุดเอาพระศพเจ้าอ้ายพญาเจ้ายี่พญาไปถวายพระเพลิง ที่ถวายพระเพลิงนั้นให้สถาปนาพระมหาธาตุ พระวิหารเป็นอารามแล้วให้นามชื่อว่าวัดราชบูรณ ที่เจ้าอ้ายพญา เจ้ายี่พญาชนช้างกันถึงพิราลัย ให้ก่อพระเจดีย์สององค์ไว้ที่เชิงสะพานป่าถ่าน” (Phra raj pongsaowadan krung sri Ayutthaya chabub Panjantanumas (Juem), 1999: 218)

สำหรับ พระราชพงศาวดารกรุงสยามจากต้นฉบับของบริติชมิวเซียม กรุงลอนดอน ได้กล่าวถึงการสร้างวัดราชบูรณะ ความว่า “...สมเด็จพระอินทราชาเสด็จสวรรคต อยู่ในราชสมบัติ 15 ปี เจ้าอ้ายพญา เจ้าญีพญา ยกเข้ามาชิงกันจะเอาราชสมบัติ เจ้าอ้ายพญามาตั้งตำบลป่ามะพร้าวที่วัดพลับพลายชัย เจ้าญีพญามาตั้งอยู่วัดไชยมิจะเข้าทางตลาดเจ้าพรหม ช้างต้นมาปะทะกันเข้าที่เชิงสะพานป่าถ่าน ทั้งสองพระองค์ทรงพระแสงของ้าวต้องพระศอกขาดพร้อมกันทั้งสองพระองค์ มุขมนตรีออกไปเฝ้าเจ้าสามพญาทูลความตามซึ่งพระเชษฐาธิราชขาดคอช้างทั้งสองพระองค์ แล้วเชิญเสด็จเข้ามาในพระนคร เสวยราชสมบัติทรงพระนาม สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้า ท่านจึงให้ขุดเอาพระศพเจ้าอ้ายพญา เจ้าญีพญาไปถวายพระเพลิง ที่ถวายพระเพลิงนั้นให้สถาปนาพระมหาธาตุ แลพระวิหารเป็นพระอาราม แล้วให้นามชื่อว่า วัดราชบูรณะ ที่เจ้าอ้ายพญา เจ้าญีพญาชนช้างกันถึงพิราลัยให้ก่อพระเจดีย์สององค์ไว้ที่เชิงสะพานป่าถ่าน” (Phra raj pongsaowadan krung Siam jak tonchabub khong British Museum Krung London, 1999: 14-15)

เมื่อพิจารณาเนื้อความที่ถูกกล่าวถึงในพระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐฯ ซึ่งนักประวัติศาสตร์ให้ความเชื่อถือเรื่องความแม่นยำของศักราชมากกว่าพระราชพงศาวดารฉบับอื่นๆ แต่ทว่าก็เป็นเอกสารที่กล่าวความเหตุการณ์ต่างๆ โดยย่อ ไม่ค่อยกล่าวอธิบายซึ่งสะท้อนให้เห็นคุณลักษณะของเอกสารที่เป็นลักษณะของ “การจดบันทึกเหตุการณ์” หรือที่เรียกว่า “ปุจฉา” หรือ “จดหมายเหตุโทร” ซึ่งในแง่นี้ เนื้อความจากพระราชพงศาวดารอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐฯ ขวนให้ตั้งคำถามว่า ข้อความที่กล่าวถึงการสถาปนาวัดราชบูรณะว่าสร้างขึ้นบนพื้นที่ถวายพระเพลิงพระศพของเจ้าอ้ายพระยาและเจ้ายี่พระยาที่กล่าวถึงในเอกสารทางประวัติศาสตร์อีก 2 ฉบับ นั้นถูกเรียบเรียงให้สัมพันธ์กันขึ้นหลังหรือไม่ เนื่องจากข้อความในฉบับหลวงประเสริฐฯ นั้นตีความได้ว่าในปีที่สร้างพระเจดีย์ตรงตำแหน่งที่เจ้าอ้ายพระยา และเจ้ายี่พระยาสิ้นพระชนม์นั้น เป็นปีเดียวกับแรกสถาปนาวัดราชบูรณะ

แต่อย่างไรก็ตาม ชุดข้อความที่เอกสารทางประวัติศาสตร์ต่างๆ ให้ข้อมูลตรงกัน คือ “วัดราชบูรณะ นั้นได้ถูกสถาปนาขึ้นในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าสามพระยา” ในปี พ.ศ. 1967 นั้นเอง ทว่าข้อเสนอของพิริยะ ไกรฤกษ์ ในบทความเรื่อง “การปรับเปลี่ยนอายุเวลาของสถาปัตยกรรมสมัยอยุธยา” (Krairuek, 2002: 109-144) เสนอว่า วัดราชบูรณะนี้สร้างขึ้นในรัชกาลพระเอกาทศรถตามที่กล่าวอ้างถึงในเอกสารคำให้การขุนหลวงหาวัด นอกจากนี้ยังใช้หลักฐานจากภาพเขียนสีน้ำมันที่เขียนขึ้นในปี พ.ศ. 2193 (ค.ศ. 1650) และภาพเขียนสีน้ำมันของ Vangboons ซึ่งเขียนขึ้นปีพ.ศ. 2208 (ค.ศ. 1665) ซึ่งภาพทั้งสองเขียนรูปทำเลที่ตั้งของวัดโดยแสดงเป็นรูปของพระเจดีย์ ทว่าในแผนที่ Siam ou ludian Capitale du Royaume de Siam ของบาทหลวง Courtaulin ที่เขียนขึ้นใน พ.ศ. 2229 (ค.ศ. 1686) กลับไม่แสดงรูปวัดตรงตำแหน่งที่ตั้ง ซึ่งผู้เขียนได้ตีความว่าในช่วงเวลาดังกล่าวนั้นวัดราชบูรณะอาจจะยังไม่เป็นวัดสำคัญก็เป็นได้ (Krairuek, 2002: 109-144)

จากประเด็นเรื่องการกำหนดอายุของวัดราชบูรณะของพิริยะ ไกรฤกษ์นั้น คณะผู้วิจัยได้เห็นพ้องด้วยมีทัศนะว่า การใช้ข้อมูลจากแผนที่และภาพวาดในยุคเก่านั้นก็เต็มไปด้วยข้อจำกัด ทั้งในประเด็นเรื่องข้อจำกัดของเทคนิควิธีและฝีมือของผู้บันทึก ซึ่งทำให้รูปทรงของสิ่งที่บันทึกนั้นคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริงได้ นอกจากนี้ แผนที่ก็ไม่ได้แสดงข้อมูลทุกอย่างลงในแผนที่ ตามวัตถุประสงค์ในการจัดทำจึงมีการลดทอนรายละเอียด หรือไม่ใส่ข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องลงไปในแผนที่ นอกจากนี้ ยังมีประเด็นอื่นๆ เช่น ผู้เขียนใช้ประสบการณ์ที่พบเห็นเองหรือไม่ หรือวาดตามคำบอกเล่า นอกจากนี้ ยังมีคำถามว่าวาดในสถานที่จริง หรือวาดขึ้นจากความทรงจำ ซึ่งทั้งหมดก็ทำให้ภาพที่แสดงบนแผนที่ หรือภาพวาดในยุคโบราณนั้นล้วนแต่เป็นข้อจำกัดด้วยกันทั้งสิ้น

อนึ่ง ในเอกสารของ Van Vliet ที่เข้ามายังกรุงศรีอยุธยาในช่วงรัชกาลสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง ให้ข้อมูลว่า “Wat Raeyjae Boenna” ซึ่งออกเสียงใกล้เคียงกับคำว่า “วัดราชบุณ” สร้างขึ้นในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าอู่ทอง พร้อมกับวัดมหาธาตุ และวัดเดือน และกล่าวว่า “วัดราชบุณ” นั้นมีขนาดและรูปร่างเหมือนกับวัดมหาธาตุ (Van Vliet, 1975: 58-59) ทั้งนี้ หากพิจารณาในบริบทของข้อมูลจะมีข้อสังเกตว่า วันวตินันต์ได้ใช้ข้อมูลที่รวบรวมจากประวัติศาสตร์มุขปาฐะที่สัมภาษณ์จากผู้คน เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่าข้อมูลที่เก่าแก่และผู้ให้ข้อมูลไม่อาจจะกำหนดได้ก็จะกล่าวกันว่าสร้างขึ้นตั้งแต่เมื่อแรกสร้างกรุงในสมัยพระเจ้าอู่ทอง ในขณะที่ข้อมูลที่ให้ในประเด็นเรื่องรูปทรงทางสถาปัตยกรรมนั้นเป็นข้อมูล “ประจักษ์” ที่เกิดขึ้นแก่สายตาของวันวตินันต์เอง เพราะฉะนั้นข้อมูลที่กล่าวว่ามียุทธพรเช่นเดียวพระปรางค์วัดพระศรีรัตนมหาธาตุขึ้นจึงเป็นสิ่งที่เชื่อถือได้ จากข้อมูลเอกสารวันวตินันต์จึงสรุปได้ว่า วัดราชบูรณะนั้นมียุทธพรประธานเป็น “ทรงปรางค์” มาอย่างช้าก็สมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททองแล้ว

นอกเหนือจากการตีความตามพระราชพงศาวดาร ในการศึกษาและข้อสันนิษฐานในระยะต่อมา ได้พิจารณาบริบทแวดล้อมทางการเมืองก่อนและหลังการขึ้นครองราชย์ของเจ้าสามพระยา ด้วยสมมุติฐานว่าจุดประสงค์ที่แท้จริงของการสถาปนาวัดราชบูรณะนั้นมีส่วนอย่างยิ่งต่อการเกี่ยวข้องกับปัจจัยทางการเมืองของช่วงอยุธยาตอนต้น ซึ่งสามารถตีความได้ว่า จากเหตุการณ์เมื่อสมเด็จพระอินทราชาเสด็จสวรรคต ใน พ.ศ. 1961 และเกิดการกรีธาทัพเข้ามาแย่งชิงราชสมบัติของเจ้าอ้ายพระยา และเจ้ายี่พระยา จนถึงแก่พิราลัยดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ทำให้เห็นบทบาทสำคัญอีกประการหนึ่งของการสถาปนาวัดราชบูรณะซึ่งเกิดขึ้นมาภายหลังความขัดแย้งและสับสนทางการเมือง ซึ่งในเบื้องต้นได้มีคำอธิบายตามพระราชพงศาวดารว่าเป็นการสถาปนาขึ้นเพื่ออุทิศให้แก่พระเชษฐาทั้งสองพระองค์ แต่เหนือยิ่งไปกว่านั้นการสถาปนาวัดราชบูรณะขึ้น ณ พื้นที่แห่งนี้ยัง

ทำให้เกิดแกนสำคัญของเมืองอยุธยา และยังอาจจะเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ที่ในรัชสมัยของพระองค์นั้นอยุธยาได้มีชัยเหนือเมืองพระนครที่ยังคงมาในอดีตอีกด้วย ดังข้อเสนอในบทความเรื่อง “สมมติฐานบางประการเกี่ยวกับรูปแบบทางสถาปัตยกรรมพระศรีรัตนมหาธาตุอยุธยาในสมัยเมื่อแรกสถาปนา” ด้วยนั่นเอง

หลังจากการสร้างวัดราชบูรณะดังที่กล่าวถึงในเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่กล่าวมาข้างต้นนั้นแล้วก็ไม่พบว่ามีการกล่าวถึงข้อมูลว่าวัดราชบูรณะได้รับการบูรณะหรืองานสร้างเพิ่มเติมใดๆ ในชั้นหลัง แต่จากการศึกษาของสันติ เล็กสุขุม ที่ศึกษาในประเด็นงานช่างฝีมือได้พบหลักฐานบ่งชี้ชัดเจนว่ามีการซ่อม สร้าง และบูรณปฏิสังขรณ์ต่างๆ ภายในวัดราชบูรณะอยู่เรื่อยมาจนถึงสมัยอยุธยาตอนปลาย (Leksukhum, 1998: 1)

จวบจนกระทั่งสมัยปัจจุบัน วัดราชบูรณะอยุธยาที่กลายเป็นวัดร้างด้วยเหตุการณ์เสียกรุงศรีอยุธยาในปี พ.ศ. 2310 นั้น ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 52 ตอนที่ 75 วันที่ 5 มีนาคม พ.ศ.2478

5. สถานภาพการศึกษาสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมวัดราชบูรณะอยุธยา

ในการศึกษาสถานภาพการศึกษาว่าด้วยสถาปัตยกรรม และศิลปกรรมในวัดราชบูรณะ เพื่อจำแนกประเภทของเอกสารที่คัดสรรมาเพื่อการทบทวนอันจะนำไปสู่การจัดทำสถานภาพของความรู้ ความคิด เห็น ตลอดจนการตีความที่เกี่ยวข้องกับ “วัดราชบูรณะ” ในมิติต่างๆ โดยแบ่งสารสนเทศออกเป็น 2 ส่วน คือ “เอกสารทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับวัดราชบูรณะ” และ “เอกสารที่เกี่ยวข้องกับมุมมอง ความคิด และการตีความที่เกี่ยวข้องกับวัดราชบูรณะ” ซึ่งในการสำรวจสารสนเทศประเภทต่างๆ นี้เพื่อนำไปสู่สถานภาพความรู้เกี่ยวกับวัดราชบูรณะเพื่อนำไปสู่การวิจัยเชิงลึกต่อไป

จากการสำรวจสถานภาพการศึกษาว่าด้วยพระปรางค์วัดราชบูรณะในมิติทางสถาปัตยกรรมนั้น พบว่ามีการศึกษาอย่างเป็นระบบอยู่น้อยมาก และส่วนใหญ่เป็นการกล่าวถึงรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของปรางค์ประธานเท่านั้น นอกจากนี้ เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับปรางค์ประธานนั้นก็ยังเน้นหนักไปที่การอธิบาย “กรู” ซึ่งรวมไปถึง “จิตรกรรมฝาผนัง” และ “มรดกทางวัฒนธรรมที่คั่นพบในกรู” ซึ่งเป็นเครื่องมือหาค่าคุณค่าและมูลค่าอันคนอ่านบมิได้ในส่วนที่คงเหลือรอดพ้นจากการทำลาย และได้กลับคืนมาจากการเข้าจับกุมคนร้ายที่ลักลอบขุดกรูในปี พ.ศ. 2499 ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวนี้เองที่ได้ทำให้วัดราชบูรณะเป็นที่รู้จักกันในวงกว้างขวางและนำไปสู่การที่กรมศิลปากรได้ทำการสำรวจและจัดทำแบบสถาปัตยกรรมเบื้องต้นของวัดราชบูรณะอยุธยาอย่างเป็นระบบ โดยกรมศิลปากรได้ส่งเจ้าหน้าที่ในแผนกสำรวจไปทำการสำรวจรังวัดและเขียนแผนผังบริเวณวัดราชบูรณะในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2499 และต่อมาได้นำแบบผังบริเวณลงตีพิมพ์ในนิตยสารศิลปากร ปีที่ 1 เล่ม 3 พ.ศ. 2500 พร้อมทั้งบทความเรื่อง “วัดราชบูรณะ” ซึ่งเขียนโดยมานิต วัลลิโภดม บทความดังกล่าวได้บรรยายถึงช่วงเวลาและมูลเหตุแห่งการสร้างวัด และได้บรรยายถึงลักษณะของโบราณสถานปรากฏในผังบริเวณ อันได้แก่ พระวิหาร พระปรางค์ พระอุโบสถ ตลอดจนโบราณสถานอื่นๆ ที่มีปรากฏอยู่ในผังบริเวณของวัด อย่างไรก็ตาม การสำรวจรังวัดและการบันทึกลักษณะของโบราณสถานดังกล่าวเป็นการสำรวจรังวัดและเขียนแบบผังบริเวณตลอดจนการบรรยายลักษณะของโบราณสถานโดยสังเขป ยังไม่มีความละเอียดมากนัก

5.1 ลักษณะทางสถาปัตยกรรมพระปรางค์ประธานวัดราชบูรณะ

สำหรับเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพระปรางค์ประธานของวัดราชบูรณะนั้น มีงานวิชาการจำนวนหนึ่งที่ให้ข้อมูลและทัศนะที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมอย่างเป็นระบบ คือ บทความโดยสันติ เล็กสุขุม เรื่อง “ข้อมูล

จาก*วัดราชบูรณะ พระนครศรีอยุธยา*” (Leksukhum, 2011: 420-435) ซึ่งนำเสนอข้อมูลวัดราชบูรณะในภาพรวมอย่างเป็นระบบ และมีลำดับขั้นตอน โดยแบ่งออกเป็นประเด็นว่าด้วย “การวางผังบริเวณ” “ปรากฏประธานและงานปูนปั้นประดับตกแต่ง” “กรุ และจิตรกรรมฝาผนัง” และ “เครื่องทอง” และเสมอชัย พูลสุวรรณ ในหนังสือเรื่อง “สัญลักษณ์ในงานจิตรกรรมไทยระหว่างพุทธศตวรรษที่ 19 ถึง 24” (Poolsuwan, 1996) ซึ่งแม้ว่าจะมุ่งเป้าหมายไปสู่การอธิบายระบบสัญลักษณ์ในงานจิตรกรรมฝาผนังซึ่งมีกรณีศึกษาของจิตรกรรมฝาผนังใน*กรวัดราชบูรณะ*เป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหา ทั้งนี้ผู้เขียนให้ข้อมูลพื้นฐานอันสำคัญเพื่อให้ผู้อ่านได้ทำความเข้าใจบริบททางสถาปัตยกรรมของวัดราชบูรณะก่อนจะลงรายละเอียดเชิงลึกในเรื่องระบบสัญลักษณ์ในงานจิตรกรรมฝาผนัง ทำให้ภาพรวมของเนื้อหาว่าด้วยสถาปัตยกรรมหลักภายในวัดราชบูรณะถูกถ่ายทอดอย่างกระชับและเป็นระบบ สำหรับความโดดเด่นของหนังสือเล่มนี้ คือ การวิเคราะห์จิตรกรรมฝาผนังใน*กร*ของพระปรากฏประธานอย่างเป็นระบบเป็นครั้งแรกของการศึกษาจิตรกรรมฝาผนังไทย รวมทั้งจิตรกรรมฝาผนังภายใน*กรวัดราชบูรณะ* ส่วน “โบราณสถานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เล่ม 1” (Fine Art Department, 2008: 361-371) ที่เรียบเรียงโดยสำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร ซึ่งเนื้อหาส่วนของวัดราชบูรณะเรียบเรียงโดยปฏิพัฒน์ พุ่มพวงษ์แพทย์ ให้ข้อเสนอใหม่ในประเด็นเรื่องของ “ชื่อ และความหมายดั้งเดิม” ของวัดราชบูรณะโดยใช้เอกสารทางประวัติศาสตร์ ที่มาจากชื่อว่า “ราชปุม” ซึ่งหมายถึง “การอุทิศของพระราชราชา” และรวบรวมข้อมูลเหตุการณ์ที่คนร้ายได้ขโมยชุด*กร* และได้โบราณวัตถุคืนกลับมาบางส่วน ตลอดจนการดำเนินการเปิด*กรวัดราชบูรณะ*อย่างเป็นทางการโดยกรมศิลปากร

ทั้งนี้ “วัดราชบูรณะ” เป็นวัดสำคัญที่มีความสำคัญอย่างสูงยิ่งต่อ*กรุงศรีอยุธยา* โดยมี “พระมหาธาตุ” หรือที่เรียกว่า “*สถูปทรงปราสาท*” เป็นเจดีย์สถานประธาน และแวดล้อมอยู่ด้วยเจดีย์ประจำมุมทั้งสี่ทิศ โดยทั้งหมดตั้งอยู่บนฐานประทักษิณหรือฐานไพทีซึ่งสี่เหลี่ยมจัตุรัสยกพื้นสูงประมาณ 2 เมตร และล้อมรอบอยู่ด้วยพระระเบียงอีกชั้นหนึ่ง ทางด้านหน้าของปราสาทประธาน เป็นที่ตั้งของพระวิหารหลวงขนาดใหญ่ ซึ่งท้ายของวิหารตัดขวางแนวของพระระเบียง พระอุโบสถซึ่งมีขนาดเล็กกว่าพระวิหารหลวง ตั้งอยู่ทางด้านหลังของปราสาทประธาน ภายนอกพระระเบียงออกไป ทางด้านข้างของพระวิหารหลวง ภายนอกแนวพระระเบียง ขนาบซ้าย-ขวาอย่างได้สมมาตร พระวิหารน้อยซึ่งมีเจดีย์อยู่เบื้องหลัง กลุ่มอาคารและสิ่งก่อสร้างที่ได้ระเบียบเช่นนี้ส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นพร้อมกับการวางผังรวมของวัดตั้งแต่เมื่อคราวแรกสร้าง (Poolsuwan, 1996: 90)

จากการศึกษาของ น.ณ ปากน้ำได้ให้ข้อมูลว่า พระปราสาทในสมัยอยุธยาตอนต้นนั้นมีการใช้วัสดุก่อสร้าง 2 แบบ คือ อิฐและศิลาแลง และพระปราสาทวัดราชบูรณะนั้นก่อสร้างด้วยศิลาแลง (Nor Na Paknam, 1973: 43) อย่างไรก็ตาม อนุวิทย์ เจริญศุภกุล ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับวัสดุในการก่อสร้างว่าเป็นส่วนฐานและเรือนธาตุก่อด้วยศิลาแลงใน และส่วนเรือนยอดนั้นเป็นโครงสร้างก่อด้วยอิฐ (Charoensuppakul, 1975: 123) ทั้งนี้ จะอธิบายแยกออกเป็นส่วนๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

สำหรับองค์ประกอบ “ส่วนฐาน” มีลักษณะเป็นฐานแบบหน้ากระดานที่ชั้นล่างสุด ซึ่งชุดฐานแบบบัวลูกฟักนี้ถือเป็นแบบอย่างสำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับรูปแบบพระปราสาทที่นิยมในช่วงอยุธยาตอนต้น รองรับฐานบัวลูกฟักซ้อน 2 ชุด ซึ่งมีลักษณะของการยึดสัดส่วนสูงชันซึ่งถือเป็นแบบแผนทางที่แสดงพัฒนาการทางสถาปัตยกรรมของยุคสมัยนี้ นอกจากนี้ มีข้อสันนิษฐานว่าการซ้อนฐานสูงของพระปราสาทนั้นเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบทางสถาปัตยกรรมให้สอดคล้องกับคติของพุทธศาสนา ทำให้ระเบียบและสัดส่วนของพระปราสาทที่มีรูปทรงสูงกว่าปราสาทหินที่เป็นต้นแบบ ด้วยมีจุดมุ่งหมายในการสร้าง*กร*สำหรับ

ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ และเครื่องบูชาต่างๆ ไว้ข้างใต้ส่วนของฐานทักษิณ (Ratanatasneeya, 1996) ของพระปรางค์นั่นเอง ด้านทิศใต้ของพระปรางค์มีอาคารฝังสรีระหุ้มด้วยประติมากรรมปูนปั้นรูปยักษ์แบกซึ่งสันนิษฐานว่า มีมาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้นทว่าก็ได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ในชั้นหลัง (Nor Na Paknam, 1989: 74)

“ส่วนเรือนธาตุ” มีมุขทางเข้าด้านหน้าทางทิศตะวันออกซึ่งเป็นห้องคูหาเชื่อมต่อกับห้องครรภคฤหะที่อยู่ภายในเรือนธาตุ รูปทรงภายนอกยังปรากฏมุมประธานของเรือนธาตุมีขนาดใหญ่และมีมุมประกอบที่มีขนาดเล็กกว่า (Leksukhum, 2005: 170) ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของพระปรางค์ที่ได้รับอิทธิพลสืบต่อมาจากสมัยก่อนอยุธยาและอยุธยาตอนต้น ซึ่งรูปแบบดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของรูปแบบสถาปัตยกรรมปราสาทในวัฒนธรรมเขมรที่ยังสืบทอดต่อมาในยังดินแดนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา สิ่งที่น่าสนใจ คือ เอกลักษณ์เฉพาะในการตกแต่งมุขของซุ้มประตูทางเข้าทางทิศตะวันออก คือ การประดับพระเจดีย์กลมขนาดเล็กที่ประดิษฐานอยู่เหนือสันหลังคาของมุขทางเข้าทางด้านทิศตะวันออกของพระปรางค์ประธาน ทั้งนี้ สันติ เล็กสุขุม มีข้อสันนิษฐานว่า “อาจจะมีความสัมพันธ์กับศิลปะสถาปัตยกรรมพม่าแบบพุกาม ซึ่งอาจจะได้รับมาโดยตรงหรือรับผ่านสุโขทัยมาอีกทอดหนึ่งก็เป็นได้” (Leksukhum, 2007: 55) ซึ่งเกรียงไกร เกิดศิริ และตะวัน วีระกุล ให้ข้อเสนอเพิ่มเติมว่า “ในการสร้างพระปรางค์วัดราชบูรณะซึ่งสร้างขึ้นมาภายหลังการสร้างพระปรางค์วัดมหาธาตุจึงอาจมีการออกแบบเพื่อแสดงให้เห็นความแตกต่างของพระปรางค์ 2 องค์ ในขณะที่ยังรักษารูปทรงที่คล้ายคลึงกันในฐานะขององค์ประกอบในการวางผังเมืองอยุธยาที่ได้รับอิทธิพลจากการวางผังเมืองพระนคร อันเนื่องมาจากในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าสามพระยานั้นอยุธยาได้มีอำนาจเหนือเมืองพระนคร” (Kirdsiri, Buranaut, 2015) นอกจากนี้ สมคิด จิระทัศนกุลก็สันนิษฐานว่า “การออกแบบและวางผังอย่างเป็นระบบทั้งขนาดพื้นที่ และตำแหน่งที่ตั้งวัด เห็นได้ชัดว่ามีความสัมพันธ์กับวัดมหาธาตุอย่างยิ่ง จนอาจสันนิษฐานได้ว่าเป็นความประสงค์จะให้เป็นวัดคู่กันก็เป็นได้” (Jiratassanakul, 2011)

“ส่วนเรือนยอด” คือ ส่วนที่ตั้งอยู่เหนือเรือนธาตุขึ้นไป ประกอบด้วยชั้นอัสดงที่ประดับรูปครุฑแบกตรงมุมประธานทั้ง 4 ของมุมประธาน ซึ่งครุฑปูนปั้นดังกล่าวนั้นก่อสร้างขึ้นมาพร้อมกับพระปรางค์ประธาน ทว่าก็มีร่องรอยการปฏิสังขรณ์แต่ก็เป็นช่วงสมัยอยุธยาตอนต้น ซึ่ง น.ณ ปากน้ำให้ทัศนะว่า “รูปครุฑยอดมุมปรางค์วัดราชบูรณะนี้เมื่อถูกกะเทาะเห็นเนื้อปูนชั้นใน จึงรู้ว่าการปฏิสังขรณ์สมัยอยุธยาตอนต้น แค่อัฒมรรวมๆ คงเห็นว่าฝีมือการผสมปูน การโหลปูนปั้นเป็นตัวครุฑจับตรงส่วนยอดมียอดปรางค์ เป็นของที่กระทำอย่างมั่นคงแข็งแรงมา แม้แขนจะหักวันลงไป ลำตัวยังยืนผงาดอย่างแข็งแรง ครุฑน่าจะเป็นครุฑยุคขนาด ด้วยมีเศียรขนาด 5 เศียรโผล่อยู่ระหว่างขาครุฑ” (Nor Na Paknam, 1989: 72) ซึ่งข้อเสนอดังกล่าวมาข้างต้นนั้นระบุได้จากความชำนาญในการศึกษาศิลปะอยุธยาของ น.ณ ปากน้ำ นอกจากนี้ ตำแหน่งส่วนยอดมียอดที่ตำแหน่งยอดมียอดทุกมุมของชั้นนี้ยังประกอบด้วยเทวดา หรือเทพชั้นรององค์อื่นๆ ต่อขึ้นไปเป็นชั้นประดับที่มีลักษณะคอดตรงส่วนโคนและผายออกตอนปลายเข้าจำนวน 7 ชั้น ในแต่ละชั้นของทุกด้านนั้นประดับด้วยบันแถลงตรงกึ่งกลางด้าน และกลีบขนุนที่ทึบย้อม ก่อนรวบไปบรรจบกันที่จอมโม่พีซึ่งเคยรองรับยอดนภศูลซึ่งอยู่บนสุดของยอดปรางค์ สำหรับเส้นรอบรูปของพระปรางค์ประกอบกันเป็นรูปทรงที่เรียกว่า “แบบงาเนียม” ทั้งนี้สันติ เล็กสุขุม ได้เสนอไปในทิศทางเดียวกันว่า “ความซับซ้อนของปรางค์ต้นแบบที่จังหวัดลพบุรีลดลงจากปราสาทขอมแล้ว แต่ความสง่างามหลังยังดำรงอยู่ในทรงที่มีแนวโน้มไปรับเพริศยิ่งขึ้น ดังตัวอย่างของปรางค์วัดราชบูรณะ” (Leksukhum, 2007: 55) และให้ทัศนะว่า “ปรางค์แบบอยุธยาตอนต้นได้ยืดยาวขึ้น

ทั้งสามส่วน ส่วนหลังคายืดสูงขึ้นเป็นรูปคล้ายฝักข้าวโพด จึงมักเรียกกันว่า ยอดปราสาทแทนหลังคาปราสาท” (Leksukhum, 2011: 39) นอกจากนี้ ยังมีข้อเสนอว่ารูปทรงเรือนยอดของพระปรางค์วัดราชบูรณะกับวัดพระศรีรัตนมหาธาตุสุโขทัยแสดงความสัมพันธ์ระหว่างอยุธยาและพิษณุโลกระหว่างรัชกาลสมเด็จพระเจ้าสามพระยา และสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถที่มีอำนาจเหนือสุโขทัยด้วย (Kirdsiri, Buranaut and Vachirathienchai, 2015)

นอกจากการเขียนเชิงพรรณนาในเอกสารแล้ว ยังมีเอกสารอีกประเภทที่มีการตีพิมพ์รูปภาพเก่าและมีคำอธิบายสั้นๆ เช่น “สมุดภาพประวัติศาสตร์ศิลปะสยามประเทศ ศิลปะสมัยอยุธยา” (Nor Na Paknam, 2000a: 113, 126-127) และ “ลายปูนปั้นมณฑลศิลปอันเลิศแห่งสยาม” (Nor Na Paknam, 1989: 72) ซึ่งทั้งสองเล่มเขียนโดย น.ณ ปากน้ำ ซึ่งได้ลงภาคสนามเก็บข้อมูลด้วยวิธีการเขียนภาพ และถ่ายภาพจำนวนมากซึ่งเป็นมีประโยชน์อย่างสูงในแง่ของการแสดงประจักษ์หลักฐานภาพถ่ายเก่าของวัดราชบูรณะก่อนการบูรณะครั้งใหญ่ในชั้นหลังโดยกรมศิลปากรที่ได้ทำให้ประจักษ์หลักฐานต่างๆ สูญสลายลงจนหมดสิ้น นอกจากนี้ ยังมีการตีพิมพ์หนังสือชุด “ตามรอยภาพเก่า” โดยศูนย์รูปธรรมศึกษาโปษะจินดา และหอนิเทศการรัตนกสิกร ซึ่งตีพิมพ์หนังสือรวมภาพถ่ายเก่าที่นายแพทย์วิชัย โปษะจินดาได้บันทึกไว้ในราวทศวรรษที่ 2500 และมีการศึกษาเปรียบเทียบกับสภาพในปัจจุบันโดยแสดงเปรียบเทียบกับภาพถ่ายสภาพปัจจุบันหลังการบูรณะ ทั้งนี้หนังสือเล่ม “วัดในกรุงศรีอยุธยา” ได้มีการตีพิมพ์ภาพเก่าของวัดราชบูรณะจำนวน 2 ภาพ คือ ภาพถ่ายพระอุโบสถ และภาพถ่ายประติมากรรมรูปครุฑ และอสุรีที่ตกแต่งอยู่ตรงมุมของชั้นอัสดงของเรือนยอดพระปรางค์ ทั้งนี้ยังให้ข้อสังเกตว่า ในการบูรณะใหม่นั้นได้ทำให้ผลลัพธ์แตกต่างไปจากหลักฐานดั้งเดิม โดยเฉพาะการตกแต่งบนลำตัวของอสุรีด้วยการปั้นปูนเลียนแบบการคาดเชือกซึ่งไปหยิบเอาลักษณะการตกแต่งของยักษ์แบบที่ฐานมาปั้นใส่ลงไปในการบูรณะ (Chantaviratwong, 2010)

สำหรับการประดับตกแต่งตัวพระปรางค์ เนื่องจากวัสดุก่อสร้างหลัก คือ ศิลาแลงและอิฐ จึงได้ฉาบปูนและปั้นปูนประดับ ทั้งนี้ ลวดลายปูนปั้นประดับตกแต่งตัวเรือนธาตุนั้นพบว่ายังคงเหลือลวดลายปูนปั้นเมื่อสมัยแรกสร้างปะปนอยู่กับลวดลายปูนปั้นเมื่อคราวบูรณะในสมัยหลัง (Leksukhum, 2005: 162)

5.2 กรู การประดับตกแต่ง และเครื่องมหัตถภัณฑ์

จากการศึกษาสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับวัดราชบูรณะ พบว่าสถานภาพความรู้ที่เกี่ยวข้องกับวัดราชบูรณะส่วนใหญ่จะเป็นเนื้อหาที่ว่าด้วยเรื่อง “กรู การประดับตกแต่ง และเครื่องมหัตถภัณฑ์” ซึ่งเป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจของผู้คนจำนวนมาก

ทั้งนี้ พระปรางค์วัดราชบูรณะ แบ่งออกเป็น 2 กรู ใหญ่ๆ คือ กรูชั้นบนอยู่ใต้ครุฑธาตุ และกรูชั้นล่างอยู่สูงกว่าระดับพื้นผิวของลานรอบพระปรางค์เล็กน้อย ด้วยหลักฐานข้อมูลรายงานการเปิดกรูพระปรางค์วัดราชบูรณะ (Intakosai, 1958: 22) เมื่อวันที่ 28 กันยายน พ.ศ. 2500 ได้อธิบายโครงสร้างลักษณะของกรูพระปรางค์วัดราชบูรณะ หลังจากที่ได้ค้นคว้าได้ลงไปขุดกรู โดยได้สรุปรูปแบบลักษณะรายละเอียด ขนาดของกรู ตลอดจนศิลปวัตถุที่ค้นพบ ดังข้อมูลต่อไปนี้

ภาพที่ 1: “ภาพซ้าย” คือ ภาพพระปรางค์ประธานวัดราชบูรณะ ภาพจาก “สมุดภาพประวัติศาสตร์ศิลปะสยามประเทศ ศิลปะสมัยอยุธยา” หน้า 126. “ภาพขวา” คือ ภาพชั้นอัสดงพระปรางค์ประธานวัดราชบูรณะมุมด้านตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งตกแต่งมุมประธานประติมากรรมรูปพระยาครุฑ และที่มุมรองเป็นอสูร และเทวดา ภาพจาก “สมุดภาพประวัติศาสตร์ศิลปะสยามประเทศ ศิลปะสมัยอยุธยา” หน้า 126.

ภาพที่ 2: “ภาพซ้าย” คือ ภาพขยายแสดงการตกแต่งมุมประธานของชั้นอัสดด้วยประติมากรรมรูปพระยาครุฑ ภาพจาก “ลายปูนปั้นมณฑลศิลปอันเลิศแห่งสยาม” หน้า 73. “ภาพขวา” คือ ประติมากรรมปูนปั้นรูปยักษ์แบกที่ฐานไฟที่ด้านทิศใต้ของพระปรางค์วัดราชบูรณะ ภาพจาก “ลายปูนปั้นมณฑลศิลปอันเลิศแห่งสยาม” หน้า 74.

“*กรุชั้นที่ 1*” สร้างอยู่ลึกลงไปจากพื้นเรือนธาตุ ประมาณ 3.70 เมตร แผนผังรูปสี่เหลี่ยมเกือบจะเป็นจัตุรัส กว้างประมาณ 3.95 เมตร และยาวประมาณ 4 เมตร ผนังภาพทั้ง 4 ด้าน มีความกว้างประมาณ 1.40 เมตร สูง 1.50 เมตร โดยผนังถูกสร้างให้สูงจากพื้น กรุประมาณ 25 เซนติเมตร (Na Songkla, 1992: 29)

ผนังทั้ง 4 ด้านมีภาพจิตรกรรมฝาผนัง เขียนด้วยเทคนิคสีฝุ่นผสมกาวแบบเทมเพอร่า (Tempera) (Nor Na Paknam, 2000b) การวางภาพนั้นแบ่งพื้นที่ออกเป็น 2 ส่วน คือ พื้นที่ตอนล่างของห้องจะแบ่งพื้นที่ด้วยกรอบซึ่งภายในเป็นลายเครือเถาซึ่งมีลักษณะวงโค้งสลับต่อเนื่องกัน ส่วนพื้นที่ตอนบนของห้องจะเขียนภาพเรื่องราวเชื่อมเป็นแถวยาวไปโดยตลอดผนังทั้ง 4 ด้าน โดยผนังด้านทิศเหนือและด้านทิศตะวันตกเขียนเป็นภาพเทพชุมนุมเหาะอยู่เต็มทั้งช่อง จำนวน 13 องค์ ส่วนผนังทางด้านทิศตะวันออกและทิศใต้เขียนเป็นภาพบุคคลต่างๆ ทั้ง ขุนนาง เด็ก ผู้ใหญ่ คนรับใช้ จำนวน 22 คน ทั้งนี้ การเขียนภาพบนผนังด้านตะวันออกแสดงให้เห็นว่ามีการใช้ช่างฝีมือชาวจีน (Simayaporn, 1980) ทั้งนี้ ศิลป์ พีระศรี ได้ให้ข้อสังเกตว่า “อาจจะเห็นรูปหมู่ของขุนนางกำลังจัดการแสดงกีฬาที่นิยมกันในสมัยนั้น หรืออาจเป็นรูปเขียนย่นในท่าสงบ สวรรค์ อยู่เบื้องบนของรูปหมู่มนุษย์ ผู้มีชีวิตอันหาความสงบมิได้ เต็มไปด้วยการเติมพินชั้นต่อกันอยู่ตลอดเวลาเพื่อที่จะให้ได้มาซึ่ง ความอภิรมย์ทางด้านวัตถุ” (Bhirasri, Author, Yimsiri, Translator, 1994: 41) สำหรับชนิด อยู่โพธิ์ ให้ข้อสันนิษฐานว่าเป็นภาพฮก-ลก-ชีว (Yupho, 1959) และการวิเคราะห์ภาพทั้ง 2 ผนังซึ่งพบว่า มีความแตกต่างในเรื่องที่เขียน โดยสังเกตจากรายละเอียดของภาพตัวบุคคล ชุดที่สวมใส่ ทั้งนี้ ซึ่งผนังทางด้านตะวันออกน่าจะเป็นภาพบุคคลชั้นสูง หรือเทพเจ้า ด้วยขนาดของภาพที่เปรียบเทียบกับภาพบุคคลที่เขียนขึ้นอยู่ในช่องเดียวกัน ในขณะที่ผนังทางด้านทิศใต้ รูปแบบภาพเป็นเรื่องราวเหตุการณ์ในลักษณะการเล่าเรื่องที่ต้องการสื่อความหมาย ด้วยรูปแบบของบุคคลที่แสดงออกกับกิริยาในการสื่อสารต่อกัน อีกทั้งยังมีตัวหนังสือจีนกำกับไว้ด้านข้างของภาพที่อาจจะเป็นการเขียนเพื่อยกย่องหรืออ้างอิงด้วยก็ได้

สำหรับ “*กรุชั้นที่ 2*” รายงานการเปิดกรุ ในปี พ.ศ.2500 ได้ให้ข้อมูลลักษณะของกรุว่า (Intakosai, 1958: 22) จากชั้นล่างนั้นอยู่ต่อลงไปจากกรุชั้นบน ซึ่งมีการเรียงด้วยหินศิลาแลงสลับพื้นปลาเป็นชั้นๆ ผู้ร้ายจึงงัดออกทีละแผ่นจนพบแผ่นหินขนาดใหญ่ทับอยู่จึงใช้ค้อนทุบเป็นช่องเพื่อไถตัวลงไปโดยกรุชั้นล่างซึ่งมีผังสี่เหลี่ยมกว้าง 1.40 เมตร สูง 2.75 เมตร ผนังทั้ง 4 ด้านทำเป็นลักษณะซุ้มลึกเข้าไปในผนังประมาณ 37 เซนติเมตร รอบผนังและรอบซุ้มมีภาพเขียนจิตรกรรมเกี่ยวกับพุทธศาสนาด้วยสีชาดเต็มผนังทุกด้าน ซึ่งเมื่อมองในภาพรวมจะเห็นเป็นสีแดงทั้งหมด (Totality of Red) ทว่า เมื่อพิจารณาในรายละเอียดจะเห็นมีการให้น้ำหนักอ่อนแก่ (Value of Chiaroscuro) (Nor Na Paknam, 2000b: 36) รวมทั้งเพดานกรุก็มีลวดลายของดาวเพดานที่ น.ณ ปากน้ำ สันนิษฐานว่า เป็นการเขียนเป็นกลุ่มดาวทำนองแบบธรรมชาติตามคัมภีร์กลุ่มดาวแห่งทวารวดี หรือดาวฤกษ์ที่มีอยู่ 27 กลุ่ม ตามที่พรรณนาไว้ในคัมภีร์สุริยยาตร์ (Nor Na Paknam, 2000b: 33) ภายในกรุนี้เก็บรักษาเครื่องมหัตถภัณฑ์และเครื่องใช้ที่เกี่ยวกับกษัตริย์ ได้แก่ สิ่งของเครื่องใช้เครื่องราชูปโภค เครื่องใช้สอย เครื่องประกอบพระราชพิธี พระพุทธรูป พระพิมพ์ ฯลฯ (Sangpetch, 2010: 227)

สำหรับจิตรกรรมฝาผนังประดับผนังห้องกรุชั้นล่าง เขียนขึ้นด้วยเทคนิคแบบปูนเปียก (Fresco) หมายถึงการเขียนภาพด้วยสีฝุ่นผสมน้ำลงบนผนังที่ยังไม่แห้งสนิท สีจะซึมลึกลงไปและจับติดแน่นกับผิวปูนเมื่อผนังแห้ง (Bhirasri, Author, Yimsiri, Translator, 1994: 41-43) ทั้งนี้ น.ณ ปากน้ำ ให้ข้อเสนอว่าเป็นการเขียนด้วยเทคนิคปูนเปียกแบบจีน (Nor Na Paknam, 2000b: 29) เป็นสีเอกรงค์ สีแดงชาด ตัดเส้นด้วยสีดำลงรักปิดทองในส่วนสำคัญของภาพ บนแผ่นศิลาที่ปิดห้องกรุที่ทำหน้าที่เป็นเพดานห้องกรุเขียนเป็นดวงดาราเพดานที่ลงรักปิดทอง สำหรับผนังทั้ง 4 ด้านเขียนภาพจิตรกรรมเรียงลำดับเป็นแถว จำนวน 4 แถว คือ แถวที่ 1 เขียนภาพพระอดีตพุทธเจ้าจำนวน 24 องค์ ตามคัมภีร์พุทธวงศ์ (Monvitun, 1958: 42-45) แถวที่ 2 และ 3 เป็นภาพพุทธประวัติของพระปัจจุบันพุทธเจ้า แถวที่ 4 เป็นภาพอัสติมหาสาวก จำนวน 80 องค์ แถวที่ 5, 6, 7 และภาพจิตรกรรมภายในซุ้มทั้ง 4 ด้านเป็นเรื่องชาดก แถวที่ 8 เป็นลวดลายประดับ

สำหรับ “กรุที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ” ค้นพบเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2500 โดยข้าราชการกรมศิลปากรที่ลงไปสำรวจร่องรอยคนร้าย ทั้งนี้เมื่อตรวจสอบลงไปถึงพื้นของกรุชั้นที่ 2 จึงพบกรุชั้นที่ 3 กว้าง 1.4 เมตร สูง 1.2 เมตร ภายในก้นก่อเป็นห้องสี่เหลี่ยมขนาดเล็ก กว้าง 0.8 เมตร กลางห้องประดิษฐานครอบพระเจดีย์ 4 ชั้น ทำด้วยเหล็กบุชิน ครอบทองเหลือง 2 ชั้น และครอบเงิน บรรจุพระเจดีย์ทองคำประดับอัญมณี ส่วนองค์ระฆังของพระเจดีย์ทรงระฆังประดับอัญมณีสามารเปิดออกได้ ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปปฏิมาทองคำปางมารวิชัยเบื้องหลังคันทันพระศรีมหาโพธิ์จำนวน 3 องค์ พระพุทธรูปปฏิมาแก้วมณีเครื่องทองแผ่นจารึกลานทอง 3 แผ่น (Intakosai, 1958: 25-26, 71) และพระกรัณฑ์ทองคำทรงกระบอกมีฐานรองรับส่วนฝาเปิดออกได้ บรรจุศิลาแก้วมณีมีฐานทรงรูปไข่เจาะเป็นช่องประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุจำนวน 3 องค์ (Intakosai, 1958: 26)

6. สถานภาพการศึกษาข้อมูลเรื่องวัดราชบูรณะจากเอกสารรายงาน และวิทยานิพนธ์

การศึกษาข้อมูลเรื่องวัดราชบูรณะในคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรนั้น พบการศึกษาที่เกี่ยวข้องโดยตรงได้แก่เรื่อง “การศึกษารูปสัณนิษฐานพระวิหารและพระอุโบสถวัดราชบูรณะ ตำบลท่าवासูกรี อำเภอนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ซึ่งเป็นการศึกษาโดย นายชลอ กาเรียนทอง, นายพีระนันท์ นันทขว้าง, นางสาววรรณ คำปวนบุตร, นายศราวุธ ทรูณวิติ และนายศุภชัย อารีรุ่งเรือง ทั้งนี้เป็นการศึกษาในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2541 และเป็นการศึกษาภาคฤดูร้อน ปีการศึกษา 2540

ในการศึกษาดังกล่าว ผู้ศึกษาได้ศึกษาข้อมูลเรื่องมูลเหตุของการสถาปนาวัดและนัยยะทางการเมืองของการสร้างวัดแต่ไม่มีข้อเสนอใดที่เป็นข้อเสนอใหม่ ส่วนสำคัญในการศึกษานี้ได้แก่การทำการสำรวจจริงวัดด้วยมือ ตลอดจนการทำบันทึกหลักฐานอย่างเป็นระบบ โดยมีทั้งการสำรวจจริงวัดและการเขียนแบบบันทึกลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่มีปรากฏอยู่จริงในขณะที่ทำการสำรวจจริงวัด และการเขียนบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ข้อมูลสภาพของงานสถาปัตยกรรมทั้งหมดที่มีอยู่ภายในบริเวณวัด ซึ่งการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรดังกล่าวมีรายการบันทึกสภาพโบราณสถานทั้งสิ้น จำนวน 36 รายการ นอกจากนี้ ยังมีการขึ้นรูปสัณนิษฐานสถาปัตยกรรมพระวิหารและพระอุโบสถ วัดราชบูรณะ โดยมีการศึกษาวิเคราะห์จากการศึกษาภาคสนามและการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตลอดจนการศึกษาเปรียบเทียบกับสถาปัตยกรรมพระอุโบสถ วัดหน้าพระเมรุ ซึ่งมีลักษณะทางสถาปัตยกรรมโดยเฉพาะผังและสัดส่วนทางสถาปัตยกรรมใกล้เคียงกันกับพระวิหารวัดราช

บูรณะ อย่างไรก็ตามก็ศึกษาได้การศึกษาดังกล่าว ไม่ปรากฏการศึกษาเรื่องพระปรางค์ประธานอย่างเป็นระบบแต่อย่างใด

การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับวัดราชบูรณะอีกฉบับหนึ่ง ได้แก่ วิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาพระปรางค์ในสมัยอยุธยาตอนต้นจังหวัดอยุธยา” (Satrawaha, 1991) ในการศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบและรายละเอียดของพระปรางค์ทั้งสี่ในสมัยอยุธยาตอนต้นที่จังหวัดอยุธยา อันได้แก่ “วัดพุทไธสวรรย์” ที่สร้างขึ้นใน พ.ศ. 1896 “วัดพระราม” ที่สร้างขึ้นใน พ.ศ. 1912 “วัดมหาธาตุ” ที่สร้างขึ้นใน พ.ศ. 1917 “วัดราชบูรณะ” ที่สร้างขึ้นใน พ.ศ. 1967 และได้สรุปว่า พระปรางค์ในสมัยอยุธยาตอนต้นเป็นพระปรางค์ไทยในพุทธศาสนาโดยได้รับอิทธิพลการสร้างปรางค์มาจากปราสาทของเขมร และการสร้างพระปรางค์ที่วัดราชบูรณะนั้นแสดงให้เห็นได้ชัดถึงวิวัฒนาการของพระปรางค์ กล่าวคือ ที่บริเวณข้างพระปรางค์องค์ใหญ่ทั้งทางทิศเหนือและทิศใต้ไม่ปรากฏฐานของพระปรางค์บริวาร และพระปรางค์ที่เคยอยู่ในตำแหน่งเหนือซุ้มมุขทางเข้าขององค์ปรางค์ประธานได้กลายเป็นเจดีย์จำลองแทนที่จะเป็นพระปรางค์จำลอง

นอกจากการศึกษาทั้ง 2 ฉบับที่กล่าวมาแล้วยังมีงานวิทยานิพนธ์ในหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม อีกหลายเล่มที่น่าสนใจ เช่น งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาแผนผังวัดสมัยอยุธยาในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” (Wichitcharoon, 2000) ที่ทำให้ทราบถึงลักษณะเด่นของการจัดวางองค์ประกอบด้วยการวางองค์ประกอบหลักของผังตามแนวแกนซึ่งประกอบด้วย วิหาร เจดีย์ประธานและอุโบสถ ซึ่งเป็นลักษณะที่แตกต่างไปจากพัฒนาการในช่วงอยุธยาตอนกลางและอยุธยาตอนปลาย

งานวิจัยเรื่อง “วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ลพบุรี” (Darunwat, 2001) ได้อธิบายถึงพัฒนาการของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ลพบุรี ในเชิงพัฒนาการของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ลพบุรี ในเชิงพัฒนาการของรูปแบบสถาปัตยกรรม ตลอดจนคติความเชื่อที่มีผลต่อการสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรม โดยได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ช่วงเวลา คือ ช่วงแรกราวสมัย พุทธศตวรรษที่ 18-ต้นพุทธศตวรรษที่ 19, ช่วงที่ 2 ราวต้นพุทธศตวรรษที่ 19-ต้นพุทธศตวรรษที่ 21, ช่วงที่ 3 เป็นระยะเวลาตั้งแต่ต้นพุทธศตวรรษที่ 21 ถึงตอนต้นพุทธศตวรรษที่ 24 ซึ่งการศึกษานี้ช่วยให้เข้าใจถึงพัฒนาการของงานสถาปัตยกรรมบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ในเชิงช่างและการคลี่คลายของคติความเชื่อในสมัยแรกซึ่งได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมเขมรมาจนกระทั่งได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากพุทธศาสนาแบบลังกาวงศ์ (ต้นพุทธศตวรรษที่ 19-ต้นพุทธศตวรรษที่ 21) ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาที่มีความสัมพันธ์กับการสร้างวัดราชบูรณะในจังหวัดอยุธยา

งานวิจัยเรื่อง “บทบาทหน้าที่และการออกแบบปรางค์ในสมัยอยุธยา” (Thongpumpuksa, 2002) งานวิจัยชิ้นนี้มีข้อสรุปว่า ปรางค์สมัยอยุธยาตอนต้นนั้นมีพัฒนาการทางคติความเชื่อและลักษณะทางสถาปัตยกรรมจากปรางค์เขมร แต่ต่อมาได้รับอิทธิพลของพุทธศาสนาพุทธเถรวาท ลัทธิลังกาวงศ์เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้มีการพัฒนาแบบแผนของปรางค์โดยสกุลช่างอยุธยาและทำให้แบบ

ของปราสาทศิลาหายไปจากแบบแผนดั้งเดิมกระทั่งในครึ่งหลังของพุทธศตวรรษที่ 20 (ซึ่งตรงกับช่วงเวลาของการสร้างวัดราชบูรณะ) ปราสาทสุทนต์อยู่ภายใต้บรรลู่ถึงเอกลักษณ์แท้จริงทั้งทางนัยยะแห่งความหมายและระเบียบทางสถาปัตยกรรม

งานวิจัยทั้ง 3 เรื่องที่เพิ่งกล่าวถึงนั้น ถึงแม้ว่าจะไม่ได้เป็นข้อมูลที่ได้ศึกษาเจาะจงเรื่องวัดราชบูรณะ แต่ก็สามารถให้ข้อมูลที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันและทำให้ผู้สนใจศึกษาเรื่องวัดราชบูรณะ เห็นภาพโดยรวมและเกิดความเข้าใจในเรื่องของคติความเชื่อและลักษณะทางสถาปัตยกรรมของวัดที่ถูกสร้างในสมัยอยุธยาตอนต้นที่มีพระปราสาทแบบเขมรเป็นประธานในองค์ประกอบของวัดได้เป็นอย่างดี

7. สรุปผลการศึกษา

จากการสำรวจ และศึกษาทบทวนสารสนเทศประเภทต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับวัดราชบูรณะอยุธยา ในลักษณะการศึกษาเชิงวิพากษ์ เพื่อประมวลไปเป็นสถานภาพการศึกษาของวัดราชบูรณะอยุธยา และเป็นข้อมูลสำหรับการศึกษาเชิงลึกในชุดโครงการวิจัยต่อไปนั้น พบว่ามีการศึกษาในเนื้อหาที่ว่าด้วยสถาปัตยกรรมอยู่ไม่มากนัก และส่วนใหญ่มุ่งเป้าในการอธิบาย “พระมหาธาตุประธาน” หรือที่เรียกกันตามลักษณะทางสถาปัตยกรรมว่า “พระปราสาทประธาน” ของวัด โดยเฉพาะในเนื้อหาว่าด้วยกรู การประดับตกแต่ง และเครื่องทองที่ค้นพบ ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้คนให้ความสนใจ แต่มิได้ขยายความเนื้อหาไปยังสถาปัตยกรรมหลังอื่นๆ อย่างไรก็ตาม มีงานสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงกระบวนการทำงานศึกษามรดกสถาปัตยกรรมด้วยวิธีการสำรวจจริงวัด และบันทึกข้อมูลสภาพปัจจุบันในช่วงที่เก็บข้อมูลเพื่อนำมาสู่การสันนิษฐานรูปแบบสถาปัตยกรรม ทว่าเป็นรายงานที่ไม่ได้มีการเผยแพร่ที่กว้างขวางและไม่ได้นำเสนอข้อเสนอใหม่ทางวิชาการ

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า สถานภาพการศึกษาเกี่ยวเนื่องกับสถาปัตยกรรมหลังต่างๆ ภายในวัดมีอยู่บ้างแต่ยังไม่เป็นรูปธรรม ทั้งนี้หากต้องการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้มรดกทางสถาปัตยกรรม และการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในวัดราชบูรณะอยุธยา อันเป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมการท่องเที่ยวแหล่งมรดกโลกอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ซึ่งถือว่าเป็นแหล่งที่มีศักยภาพสูงมากสำหรับการท่องเที่ยว หากแต่ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกและสิ่งสนับสนุนการท่องเที่ยว โดยเฉพาะระบบการสื่อความหมายที่เหมาะสมซึ่งจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้มรดกทางสถาปัตยกรรมวัดราชบูรณะได้อย่างแท้จริงจำเป็นต้องมีการศึกษาเพื่อสร้างคำอธิบายสถาปัตยกรรมต่างๆ ภายในวัดราชบูรณะอยุธยา อันจะนำมาสู่การจัดทำข้อมูลแวดล้อมต่างๆ เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการจัดทำแบบสถาปัตยกรรมที่สันนิษฐานถึงรูปแบบที่ใกล้เคียงกับอดีตมากที่สุดเท่าที่ข้อมูลหลักฐานจะอำนวย ซึ่งจะช่วยส่งเสริมการศึกษาเรียนรู้ และการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- (1999). **Phra raj pongsaowadan krung kao chabub Luang Prasert**. (In Thai) [Chronicle of Ayuthaya: Luang Prasert] Prachum pongsaowadan chabub Kanchanapisek lem 1. [Historical annual commemorating the Royal jubilee of His Majesty the King Volume 1] Bangkok: Fine Art Department.
- (1999). **Phra raj pongsaowadan krung Siam jak tonchabub khong British Museum Krung London**. (In Thai) [Chronicle of Ayutthaya: British Museum edition] Prachum pongsaowadan chabub Kanchanapisek lem 2. [Historical annual commemorating the Royal jubilee of His Majesty the King Volume 2]. Bangkok: Fine Art Department.
- (1999). **Phra raj pongsaowadan krung sri Ayutthaya chabub Panjantanumas (Juem)**. (In Thai) [Chronicle of Ayuthaya: Panchantanumas (Juem)] Prachum pongsaowadan chabub Kanchanapisek lem 3. [Historical annual commemorating the Royal jubilee of His Majesty the King Volume 3] Bangkok: Fine Art Department.
- Bhirasri Silp, Author, Yimsiri Khien, Translator. (1994). **Ban tuek ruang pap khien see bon fa panang poon peak sumg khon pob nai kru lek khong prang Wat Rajburana changwat Phra Nakorn Sri Ayutthaya**. (In Thai) [Documentation about fresco painting on the wall of small chamber of Prang, Wat Rajburana, Ayutthaya] in Aksorn Silp Bhirasri (In Thai) Bangkok: Silpakorn University's Library.
- Chantaviratwong Santi. (2010). **Tam Roi Pap Kao Lem Tee 1: Wat Nai Krung Sri Ayutthaya**. (In Thai) [Old Photo Volume 1: Temples in Ayutthaya]. Bangkok: Faculty of Architecture, Chulalongkorn University.
- Charoensuppakul Anuwit, (1975). **Kan sueksa rabob krongsang lae rebeab ko it nai arkan boransathan**. (In Thai) [The Study of structure and brick pattern of ancient monuments]. Warasan Borankadee (In Thai) [Faculty of Archeology Journal] 5(1).
- Darunwat Sarawut. (2001). **Wat Phra Sri Rattana Mahathat Chanwat Lopburi**. (In Thai) [Wat Pra Sri Ratana Mahatath Lopburi]. Thesis, Master of Arts in History of Architecture, Graduate School, Silpakorn University. Bangkok: Silpakorn University.
- Fine Art Department. (2008). **Wat Rajburana**. (In Thai) **Boransathan nai Changwat Phra Nakorn Sri Ayutthaya**. (Ancient monuments in Ayutthaya province), Bangkok: Fine Art Department.
- Intakosai Krit. (1958). **Rai-ngan kan pueed kru phra prang Wat Rajburana**. (In Thai) [Report on excavation of Wat Rajnrana's relic chamber] Fine Art Department. (Eds.) Jittakam lae Silapawathu nai kru Phra Prang Wat Rajburana Changwat Phra Nakhorn Sri Ayutthaya (Mural Painting and artifact in the relic chamber of Wat Rajburana, Phra Nakorn Sri Ayutthaya), Bangkok: Fine Art Department.
- jiratassanakul Somkid, Editor. (2011). **Pattanakan Phra Prang nai Siam prathet**. (In Thai) [The Development of Phra Prang in Thailand]. Bangkok: Akane Insurance Group.
- Kasetsiri Charnvit. (2001). **Ayutthaya pravattisat lae karn muang**. (In Thai) [History and Politic of Ayutthaya]. Bangkok: The Foundation for the Promotion of Social Sciences and Humanities Textbook Project.
- Kirdsiri Kreangkrai, Buranaut Israchai and Muangyai Nantawan. **Moradok Puttasilapa Sathapattayakam Wat Phra Borommathat Nakorn Si Dhammaraj** (In Thai) [Buddhism and Architectural Heritage of Wat Phra Borom That Nakhon Si Thammaraj] Naju: Sathapattayakam Kan Okbab lae Sapapvadlom (Naju: Architecture, Design and Built Environment. 28(1), 99-135.

- Kirdsiri Kreangkrai, Buranaut Israchai and Vachirathienchai Boonyakorn. (2015). **Naew tang kan sueksa sak moradok tang sathapattayakam pue kan okbab lrongkan sue kwammai tang kan tongtiew tang wattanatham koranee sueksa Wat Mahathat Sukhothai lae Wat Mahathat Chalieang.** (In Thai) [The Study of architectural ruins for cultural tourism interpretation: case studies of Wat Mahathat Sukhothai and Wat Mahathat Chaleang]. Bangkok: Faculty of Architecture, Silpakorn University.
- Kirdsiri Kreangkrai, Buranaut Israchai and Weerakul Tawan. **Sommuttithan bangprakan keao kab roop bab tang sathapattayakam Phra Sri Rattana Mahathat Ayutthaya mue rak sathapana** (In Thai) [Assumptions about Architectural Form of Phra Sri Rattana Mahathat Ayuthaya in the Early Period]. *Najua: Sathapattayakam Kan Okbab lae Sapapvadlom* (Najua: Architecture, Design and Built Environment. 29(1), 225-248.
- Kirdsiri Kreangkrai, Buranaut Israchai. (2015). **Rubbab Sathapattayakam Phra Sri Rattana Mahathat Ayutthaya pai lang kan burana patisangkhn nai samai Phracha Prasat Thong** (In Thai) [Phra Sri Rattana Mahathat Ayuthaya after the Restoration in the Reign of King Prasat Thong]. *Najua: Sathapattayakam Kan Okbab lae Sapapvadlom* (Najua: Architecture, Design and Built Environment. 29(1), 249-270.
- Kirdsiri Kreangkrai, Vachirathienchai Boonyakorn. **Pattanakan Pang Borivan Wat Phra Boromthat Nakorn Sri Thammaraj jak lakthan tang pravattisat lae kan samruat pak sanam** (In Thai) [The Study of the Layout Plan Development of Wat Phra Boromthat Nakhon Si Thammarat from Historical Documents and Field Survey]. *Najua: Sathapattayakam Kan Okbab lae Sapapvadlom* (Najua: Architecture, Design and Built Environment. 28(1), 99-135.
- Krairuek Piriya. (2002). **Kan prap plean a-yu wela khong sathapattayakam samai Ayutthaya.** (In Thai) **Re-thinking on dating of Ayutthaya's Architecture.** *Silpa Sukhothai lae Ayutthaya pap lak tee tong plean plang* (In Thai) [Art of Sukhothai and Ayutthaya: new perspective]. Bangkok: Amarin.
- Leksukhum Santi. (1998). **Chedirai "Song Prasat Yod" Wat Ratchaburana Changwat Phrakorn Sri Ayutthaya.** (In Thai) **Surrounded Stupa "Prasat Yod Style" Phra Nakorn Sri Ayutthaya Province.** Bangkok: Amarin.
- Leksukhum Santi. (2005). **Prawastisat Silpa Thai (Chabub Yo)** (In Thai) [History of Art of Thailand (shot history)] Bangkok: Muang Boran.
- Leksukhum Santi. (2007). **Silapa Ayutthaya.** (In Thai) **Art of Ayutthaya.** Bangkok: Muang Boran.
- Leksukhum Santi. (2011). **Prang pratan samai Ayutthaya ton ton** (In Thai) [Principle Prang in early Ayutthaya]. *Kuy kab ngan chang Thai boran.* (in Thai) [Talking with ancient Thai craftsmanship]. Bangkok: Muang Boran
- Leksukhum Santi. (2011). **Khomoon jak Wat Rajburana Pra Nakorn Sri Ayutthaya** (In Thai) [Information from Wat Rajburana]. *Kuy kab ngan chang Thai boran.* (in Thai) [Talking with ancient Thai craftsmanship]. Bangkok: Muang Boran
- Monvitun Sang. (1958). **Ruang a-deed putta** (In Thai) [The story of Past Buddha]. In *Jittakam lae Silapawattu nai kru Phra Pang Wat Rajburana.* (In Thai) [Mural painting and artifact in the chamber of principle Prang of Wat Rajburana]. Bangkok: Fine Art Department.
- Na Song Kla Wannipa. (1992). **Jittakam Samai Ayutthaya.** (In Thai) [Mural Painting of Ayutthaya]. Bangkok: Conservation of Mural Painting and Sculpture Unit, Fine Art Department.
- Nor Na Paknam. (1973). **Stupa chedi nai pratet Thai.** (In Thai) **Pagoda in Thailand.** Bangkok: Odian Store.

- Nor Na Paknam. (1989). **Lai poon pan mantanasin an leart hang Siam.** (In Thai) [**The Great Decorative Stucco of Thailand**]. Bangkok: Muang Boran.
- Nor Na Paknam. (2000a). **Samut Pap prawattisat silpa Siam pratet: silpa samai Ayutthaya.** (In Thai) [**Photo Book of Historic Photos in Thailand: Art of Ayutthaya**]. Bangkok: Muang Boran.
- Nor Na Paknam. (2000b). **Jittakam Ayutthaya.** (In Thai) [**The Mural Painting of Ayutthaya**]. Bangkok: Muang Boran.
- Phak-a-thikham Chanchai. (1989). **Rai ngan kan vijai kan vikho Phra Boromnamapithai nai samai Ayutthaya: kan sueb khon kwam mai.** (In Thai) [**The Analysis of Royal Name during Ayutthaya Period: searching and Meaning**]. Bangkok: Faculty of Arts, Ramkhamhang University.
- Pongsripian Winai, Editor. (2008). **Pannana bhumisathan lae moradok kwam songjam hang Phra Nakorn Sri Ayutthaya.** (In Thai) [**Description of Ayutthaya**]. Bangkok: Usakane.
- Poolsuwan Samerchai. (1996). **Sanyalak nai ngan jittakram Thai rawang puttasattawat tee 19-24** (In Thai) [**Symbolic in Thai mural painting during 19-24 B.E.**]. Bangkok: Thammasart University.
- Ratanatasneeya Chaleam. (1996). **Vivattanakan silapa sathapattayakam Thai puthasasna.** (In Thai) [**the development of History of Thai Buddhist Architecture**]. Bangkok: The Association of Siamese Architects under the Royal Patronage of His Majesty the King.
- Sangpetch Jeerawan. (2010). **Rabob Kan jud lae kan praditsathan phra borom sareerigathat nai pratet Thai.** (In Thai) [**Disposition and installation system of the corporeal relics of the Buddha in Thailand**]. Thesis, Doctor of Philosophy in Archeology, Graduate School, Silpakorn University. Bangkok: Silpakorn University.
- Satrawaha Pinpech. (1991). **Kan suksa Phra Prang nai samai Ayutthaya ton ton tee changwat Ayutthaya.** (In Thai) [**The study of Phra Prang in the early Ayutthaya period at Ayutthaya Province**]. Thesis, Master of Arts in History of Architecture, Graduate School, Silpakorn University. Bangkok: Silpakorn University.
- Simayaporn Sawang. (1980). **Bab silapa tee prakot nai ngan jittakam fa panung pai nai kru phra prang prathan Wat Ratchaburana Changwat Phra Nakorn Sri Ayutthaya.** (In Thai) [**Art of Mural Painting in the Chamber of Main Stupa Wat Ratchaburana, Ayutthaya Province**]. Thesis, Bachelor degree of Art in Traditional Art, Faculty of Decorative Art, Silpakorn University. Bangkok: Silpakorn University. Bangkok: Silpakorn University.
- Thongpumpruksa, Nontachai. (2002). **Botbat natee lae kan okbab Prang nai samai Ayutthaya.** (In Thai) [**Function and Design of Prang in Ayutthaya Period**]. Thesis, Master of Arts in History of Architecture, Graduate School, Silpakorn University. Bangkok: Silpakorn University.
- Van Vliet, Jeremias. Leonard Audava, Trans., **The Short Story of the Kingdom of Siam, 1975.** Bangkok: the Siam Society. p. 58-59.
- Wichitcharoon Pattama, (2000). **Kan suksa pan pung wat samai Ayutthaya nai khet changwat Phra Nakorn Sri Ayutthaya.** (In Thai) [**The study of the lay out plan of the Buddhist temples in the Ayutthaya period at Ayutthaya province**]. Thesis, Master of Arts in History of Architecture, Graduate School, Silpakorn University. Bangkok: Silpakorn University.
- Yupho Thanit. (1959). **Vivattanakan hang jittakam fa panung khong Thai.** (In Thai) [**The Development of Thai Mural Painting**]. Bangkok: Fine Art Department.